
ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში 2010 წლის
17 ნოემბერს გამართული საჯარო
დისკუსია თემაზე:

„თბილისის ურბანული განვითარება:
მდგომარეობა და პერსპექტივები“

ძირითადი მომხსენებლები:

ლადო ვარდოსანიძე – საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

პაპუნა ძიძიგური – თბილისის მერიის
არქიტექტურის სამსახურის წამყვანი
სპეციალისტი

იოსებ სალუქვაძე – თბილისის ივანე
ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

მოდერატორი: გიორგი გვახარია

გიორგი გვახარია – მოგესალმებით. დიდი მადლობა ჩვენს სტუმრებს და მომხსენებლებს, რომლებიც გახსნიან დებატებს. ბატონი ლადო არაერთხელ გამოსულა ამ დარბაზში მოხსენებით. შეგახსენებთ, ჯერ მოვუსმენთ სამივე მომხსენებელს, შემდეგ კი გექნებათ საშუალება დაუსვათ მათ შეკითხვები და გამოთქვათ საკუთარი აზრი.

ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე თემა და არაერთხელ განხილულა ჰაინრიხ ბიოლის ფონდში. ამ თემისადმი მიძღვნილ დებატებს ყოველთვის ბევრი ხალხი ესწრებოდა და დღესაც დიდია დაინტერესება. ეს ალბათ ამოუწურავი თემაა. რამდენიმე დებატი წამოყვანია ამ თემაზე, მაგრამ სამწუხაროდ, ამ სფეროში არსებული პრობლემების გადაწყვეტა ვერ ხერხდება.

მინდა დღევანდელი შეხვედრა ბატონმა ლადომ გახსნას, ვინაიდან მას უკვე აქვს ამ დებატებში მონაწილეობის გამოცდილება. შემდეგ ბატონ პაპუნას და იოსებს მოვუსმენთ.

ლადო ვარდოსანიძე – გმადლობთ ბატონი გოგი. მოგესალმებით ბიოლის ფონდში ტრადიციულ დებატებზე. ალბათ დამეთანხმებით, რომ ბიოლის ფონდი არის ლამის ერთადერთი ამ ფორმატის ორგანიზაცია, რომელიც ყურადღებას არ აკლებს ურბანულ განვითარებას. ეს ბევრ რამეში გამოიხატება, თუნდაც დღევანდელ დისკუსიაში და სხვა ანალოგიურ ღონისძიებებშიც. ასევე იმაშიც, რომ წლების განმავლობაში ბიოლის ფონდში მოქმედებს სასტიპენდიო პროგრამა, რომელიც ხელს უწყობს ურბანული პრობლემატიკით დაინტერესებულ ახალგაზრდებს თავიანთი საქმის კეთებაში. ბოლო პერიოდში, სამწუხაროდ, მინელდა ამ თემის მიმართ ახალგაზრდების ინტერესი და ამ პროგრამის გაგრძელების საკითხი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა. ამ ყველაფერს იმიტომ მოგახსენებთ, რომ თემა, რომელზეც დღეს ვისაუბრებთ, იკრებს კრიტიკულ მასას. ათიოდე წლის წინ, თუნდაც უფრო მოგვიანებითაც, ჩვენს საზოგადოებაში უფრო ნაკლები იყო დაინტერესება ურბანული თემების მიმართ. დღეს ასე არ არის. შექმნილია არასამთავრობო ორგანიზაციები, პროფესიონალები ცდილობენ საზოგადოების ყურადღების მიპყრობას ამ თემისადმი. ჟურნალისტების მხრიდანაც გაცხოველდა ინტერესი. შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენი დედაქალაქის ურბანული განვითარება მოქცეულია საზოგადოებრივი ინტერესის ცენტრში.

ნებისმიერი პრობლემის გადაწყვეტისთვის ალბათ კარგია მათი სხვადასხვა დონეზე განხილვა. მთავარი პრობლემა ყოველთვის იყო პოლიტიკური ნების არსებობა. უფროს თაობას ახსოვს პერიოდი, როდესაც წინა ხელისუფლების პერიოდში არ ყოფილა გაცხადებული პოლიტიკური ნება და ქალაქური გარემო, შეიძლება ითქვას, საჯიჯგნად იყო მიტოვებული. გაგახსენებთ რამდენიმე ნორმატიულ აქტს, რომელიც გამოიცა ქალაქის იმდროინდელი აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ. ეს არის 1995-96 წლები და ამ აქტებში ასეთი ციტატებიც იყო: „შეარჩიოს ტერიტორიები თბილისის მუნიციპალიტეტმა და გამოიყენოს თავისი შეხედულებისამებრ“. ეს იყო ქალაქის განვითარებისთვის ურთულესი პერიოდი. ამ დროს თბილისმა 12 არქიტექტორი გამოიცვალა.

დღეს, ვიტყვით, რომ პოლიტიკური ნება გამჟღავნებულია. რა ფორმით, რა ფორმატით, მომზადების როგორი ხარისხით, ეს სხვა საკითხია. ჩემი აზრით, პოლიტიკურ დონეზე ქალაქგანვითარება მაინც იმპულსურია, რაც ხელს არ უწყობს გენერალური გეგმის, განსახლების სისტემის მღორე პროფესიულ განვითარებას. მოგახსენებთ თუნდაც იმას, რომ მხოლოდ გუშინ გახდა ჩემთვის ცნობილი, რა ფუნქცია ენიჭება რიყეს. ჩვენ ვიცით სპონტანური გადაწყვეტილები განსახლების სისტემის თვალსაზრისით, რაც ხელს არ უწყობს კლასიკური გაგებით სივრცითი მოწყობის განვითარებას. მიუხედავად ამისა, უნდა ვთქვათ, რომ პროგრესი ამ მხრივ გვაქვს. თბილისმა როგორც იქნა, თავიდან აიცილა ის პრეტენზიები, რომ ქალაქს არ გააჩნია გენერალური გეგმა. ეს ძალიან სადაო საკითხი იყო. ვინაიდან პრეზიდენტმა შევარდნაძემ ორჯერ გააგრძელა საბჭოთა კავშირის გენერალური გეგმის მოქმედების ვადა. როგორც იქნა მივიღეთ მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმა. ესეა, ალბათ არ არის აუცილებელი მისი პლუსების და მინუსების განხილვა. ყოველ შემთხვევაში, ეს აშკარად უფრო მოქნილი დოკუმენტია, მისი ფორმატი უაღრესად თანამედროვე და ინტერაქტიულია. ის ქალაქს განიხილავს როგორც პროცესს, და არა როგორც დროის ჭრილში დადებულ ნახატს, მაკეტს. მაგრამ სხვა საკითხია, მას როგორ იყენებს ჩვენი ხელისუფლება.

კიდევ ერთი რამ არის მნიშვნელოვანი. როგორც იქნა გამოვედით იმ მდგომარეობიდან, როდესაც ქალაქი განიხილებოდა, როგორც თვითკმარი ავტონომიური წარმონაქმნი და ელემენტი. ალბათ უფროს თაობას ახსოვს, რომ ეს საბჭოეთის იდეოლოგია იყო. ავლომერაციული კავშირები, თუ არ იკრძალებოდა, ყოველ შემთხვევაში ერთ სიბრტყეში იყო დაყენებული. დღეს პირიქით, ქალაქი იწყებს ფიქრს მეტროპოლიტენური არეალის განვითარებაზე. ამის თაობაზე ალბათ ბატონი პაპუნა უფრო ვრცლად ისაუბრებს. ყოველ შემთხვევაში, შეიძლება ითქვას, რომ რეგიონული ხედვა თანდათან შემოდის ქალაქის მიმართაც. სივრცითი მოწყობის ქვეყნის მასშტაბით შემუშავებულია საქართველოს რეგიონული განვითარების სახელმწიფო სტრატეგია 2010-17 წლებისთვის, სადაც თბილისი რეგიონული ფორმის ელემენტად არის აღქმული. აქ თავი იჩინა ჩვენმა ერთ-ერთმა სატკივარმა – კოორდინაციის ნაკლებობამ. ვინაიდან თბილისი დღევანდელ ადმინისტრაციულ ფარგლებში ნაკლებად წარმოსადგენია რეგიონად, რასაც აქვს ადგილი მეტროპოლიტენური არეალის ფარგლებში.

საკანონმდებლო ნორმატიული ბაზა. 2005 წელს მივიღეთ კანონი „სივრცითი მოწყობის და ქალაქმშენებლობის საფუძვლების შესახებ“. კანონმა არქიტექტორთა კრიტიკის ქარცეცხლი გამოიარა. ის, ჩემი აზრით, საკმაოდ ნაჩქარევად არის შესრულებული, ბევრი სადაო დებულება გააჩნია და აშკარად ჩამორჩება ცხოვრებას. კანონი სიახლეების შემოტანის იმპულსი უნდა იყოს, ამ შემთხვევაში პირიქით ხდება. კანონში არის გენერალური გეგმის მასშტაბის მოთხოვნები. არაფერია ნათქვამი იმ მოქნილ სისტემებზე, რომლებიც უკვე არსებობს. ანუ, ეს უკვე ყავლგასული დოკუმენტია და გადამუშავებას საჭიროებს.

საკანონმდებლო ბაზის შემდეგ ალბათ უნდა ვიმსჯელოთ ურბანისტიკის დარგის ინსტიტუციურ უზრუნველყოფაზე. არსებობს ურბანისტიკის ჯგუფი, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ დღევანდელი ინსტიტუციური მოწყობა ურბანისტიკის

თვალსაზრისით აბსოლუტურად მიუღებელია. ისეთი პრობლემა, როგორც არის განსახლება, სივრცითი მოწყობა, ქალაქმშენებლობა, არქიტექტურა, მშენებლობა, საბინაო კომუნალური მეურნეობა ჩაძირულია რეგიონული განვითარებისა და მდგრადი ეკონომიკის სამინისტროში. ინსტიტუციურად ძალიან სუსტი რგოლია. პარალელურად შექმნილია რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო. თუ შეადარებთ ამ ორი სამინისტროს დებულებებს, დაინახავთ პარალელებს, იმასაც, რომ ეს პრობლემატიკა წესით და ფორმალურად გაცილებით უფრო ხელეწიფება რეგიონული განვითარების სამინისტროს, როგორც ეს ხდება სხვადასხვა ქვეყნებში. ამიტომ ვფიქრობ ამ თემაზეც ღირს საუბარი. ვფიქრობ, რომ ხვალ თუ არა ზევ, ეს საკითხი აუცილებლად მოგვარდება. ისიც ვიცი, რომ ამ საკითხზე მსჯელობა უკვე დაწყებულია სამთავრობო დონეზე.

ძალიან სერიოზულად დგას კადრების საკითხი. უნდა ვაღიაროთ, აქ ორნი ვართ არქიტექტურის დიპლომის მქონენი. ისიც უნდა გითხრათ, რომ ჩვენი დარგი, ჩვენი ამქარი ჩამორჩა ცხოვრების მოთხოვნილებებს, რაც, ჩემი აზრით, ძირითადად პროფესიული სნობიზმის ბრალია. არქიტექტორებს გვაქვს ასეთი სნობიზმი, რომ ჩვენ ვართ წამყვანი ძალა ქალაქგანვითარებაში. ეს იმდროინდელია, როდესაც ქალაქის გენერალური გეგმები, რომლებიც განსაზღვრავდა ქალაქის ცხოვრებას 20-25 წლის წინ, ფანქრის წვერზე წარმოიშობოდა, ანუ ამ ხაზს მიყვებოდა ქალაქის ცხოვრება. დღეს აბსოლუტურად განსხვავებული მომენტებია. ქალაქი, მოგეხსენებათ, პროცესია. გაცილებით უფრო დიფერენცირებულია ჩვენი პროფესია. დამთავრდა დრო, როდესაც არქიტექტორი თანაბარი სითამამით კიდებდა ხელს ქალაქის გენერალური გეგმის შემუშავებასაც და მცირე ბუტიკის ინტერიერსაც. ურბანისტიკა არის ძალიან ღრმა, თავისებური, სპეციფიკური და კომპლექსური დარგი, სადაც კომპოზიციასთან ერთად ეკოლოგიის, ტრანსპორტის, ეკონომიკის აკადემიური ცოდნაა საჭირო. ასე იქმნებოდა ძველად გენერალური გეგმები, მეცნიერებათა აკადემიის ყველა ინსტიტუტი ჩართული იყო ამ პროცესში.

ურბანისტებს ამზადებს საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. ადრე ორი არქიტექტურული სკოლა იყო საქართველოში, დღეს უკვე სამია. ილიას უნივერსიტეტშიც გაიხსნა არქიტექტურის ფაკულტეტი. მაგრამ საქმე ის არის, რომ სერიოზულად დგას დასაქმების პრობლემა. თუ თვალს გადავაგვლებთ მსოფლიო პრაქტიკას, ვნახავთ, რომ მაგალითად გერმანიის არქიტექტორთა პალატაში, ლიცენზირება-სერთიფიცირებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, როდესაც ჩვენთან ეს მიდგომა მივიწყებულია და არქიტექტურული პროექტი შეიძლება ვეტერინარს დაუმტკიცონ. გერმანიის პალატაში არქიტექტორთა ოთხი კატეგორიაა რეგისტრირებული: მოცულობითი არქიტექტურის სპეციალისტები, ინტერიერის დიზაინერები, ლანდშაფტური და ურბანისტი ანუ ქალაქმშენებლობითი სპეციალისტები. მათ შორის ურბანისტები 3%-საც კი ვერ აღწევენ. ამის მიზეზი კი ის არის, რომ ურბანისტი ემსახურება მუნიციპალიტეტს, საზოგადოებას, სახელმწიფოს და ნაკლებად – კერძო სექტორს. ამასწინათ მივლინებით ამბროლაურში მომიწია ჩასვლა. იქ არც ერთი არქიტექტორი არ მუშაობს. სამაგიეროდ, თბილისში ჭარბად გვყავს უმუშევარი არქიტექტორები.

სულ უფრო იკვეთება ურბან-მენეჯმენტის აუცილებლობა. თუ დიდი ანსამბლების მდგომარეობა ჩვენთან ზედმეტადაც კი ხარჯთაღრიცხვატევადია, ჩვენი ყოველდღიური საქმიანობა ქალაქში, მცირე არქიტექტურა გაცილებით ჩამორჩება. ვგულისხმობ ტროტუარების, სარეკლამო ფარების მდგომარეობას და ა.შ. ასე რომ, ვფიქრობ, პრობლემა ბევრია თბილისის განვითარებაში და ნელ-ნელა უნდა გაიზარდოს ჩვენი საზოგადოების დაინტერესება ქალაქის პრობლემების მიმართ, ე.წ. თანამონაწილეობითი დაგეგმვა, რაც დასავლეთში ქალაქგანვითარების ერთ-ერთ ძირითად საფუძველს წარმოადგენს. ასეთი ხასიათის დებატებიც, მიმაჩნია, რომ ამ პროცესს ხელს შეუწყობს. გმადლობთ.

გიორგი გვანარია – დიდი მადლობა. ბატონმა ლადომ ბრძანა, რომ დაინტერესება ურბანული განვითარების მიმართ იზრდება. ეს შესაძლოა იმითაც იყოს გაპირობებული, რომ თავად ურბანული განვითარება უფრო აგრესიული გახდა. საზოგადოება ხშირად გამოთქვამს წუხილს, რომ პრობლემას წარმოადგენს კომუნიკაცია ამ დარგის პროფესიონალებთან. მეორე მხრივ, ის ადამიანები, რომლებიც არიან დაკავებულები ამ საქმით, აღნიშნავენ, რომ ძალიან ხშირად ესმით არაპროფესიონალების შენიშვნები და ხშირად პოლიტიკოსები სწორედ ამ ადამიანებს იყენებენ გარკვეული მიზნებისთვის.

ამიტომ ძალიან საინტერესო იქნება სპეციალისტის მოსმენა, რა კვლევები ტარდება, არის თუ არა მოსახლეობასთან კონტაქტი, იკვლევენ თუ არა მოსახლეობის, თბილისელების აზრს, ქალაქის ურბანული განვითარების პროცესში. ამის თაობაზე ალბათ ბატონი იოსებ სალუქვაძე გვესაუბრება.

იოსებ სალუქვაძე – მოგესალმებით ყველას. დიდი მადლობა მინდა გადაუხადო ამ ღონისძიების ორგანიზატორებს. ხშირად არ გვეძლევა საშუალება, რომ ერთმანეთს გავუზიაროთ ჩვენი აზრი იმ გარემოზე, რომელშიც გვიწევს ცხოვრება და იმ თემებზე, რომლებიც ყველასთვის საინტერესო უნდა იყოს. ალბათ დამეთანხმებით, ისეთ პროცესზე ვსაუბრობთ, რომელიც არ შეიძლება ყველას ერთნაირად მოსწონდეს. ქალაქი თანაცხოვრების გარემოა და სხვადასხვა ჯგუფები კონსესუსამდე უნდა მივიდეთ. როგორც ქალაქების ურბან-გეოგრაფს, შემიძლია ვითხრა, რა ხდება, ან პირიქით, რა არ ხდება და რა უნდა ხდებოდეს. პირველ ყოვლისა უნდა ვთქვა, რომ ისეთ ქვეყანაშიც კი, როგორც საქართველოა, ამ დარგის უფრო მეტი სპეციალისტი უნდა იყოს, რადგან საქალაქო ცხოვრება მოიცავს ყველაფერ იმას, რასაც საერთოდ ქვეყნის ცხოვრება მოიცავს ძალიან მცირე გამონაკლისის გარდა. როდესაც ერთი წლის წინ დავინტერესდი, აღმოვაჩინე, რომ სპეციალიზებული ურბან-სოციოლოგი ჩვენს უნივერსიტეტში არ მოიძია, თუმცა იყო სოციოლოგიის ფაკულტეტი. არ გამოვრიცხავ, რომ ქვეყანაში არსებობენ ასეთები, მაგრამ ალბათ ძალიან ცოტანი. მაშინ როცა მათი კვლევის საგანი, ფსიქოლოგიების, ქალაქმშენებლების, დამგეგმარებლების, ეკონომისტების კვლევის საგანი უნდა იყოს ის პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობს ქალაქებში და განსაკუთრებით ჩვენს დედაქალაქში.

იმისთვის, რომ ქვეყანაში რაღაც აქტივობა მიმდინარეობდეს, მათ შორის უმაღლეს სასწავლებელში თუ სხვა ინსტიტუციაში, დაფინანსება უნდა არსებობდეს. სამწუხაროდ, დღეს ბევრ უმაღლეს სასწავლებელში, არათუ ურბანული საკითხებისთვის, საერთოდ არ არის კვლევისთვის გამოყოფილი

თანხა. დღეს სწავლებას უფრო გვთხოვენ, ვიდრე კვლევის ჩატარებას, თუმცა შემდეგ, როდესაც ჩვენს შეფასებაზე მიდგება საქმე, გვეკითხებიან, სად რა გამოვაქვეყნეთ. რა თქმა უნდა, გარკვეულ სფეროებს მაინც შევისწავლით. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საზოგადოებრივი გეოგრაფიის დეპარტამენტში ჩატარდა კვლევა ისეთ პრობლემურ საკითხზე, როგორც არის მიშენებები. სამწუხაროდ, თბილისი ამ თვალსაზრისით ერთ-ერთი გამორჩეული ქალაქია ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებს შორისაც კი. არიან ექსპერტები, რომლებსაც უარყოფითი დამოკიდებულება აქვთ ამ საკითხის მიმართ, მაგრამ ერთიანი სახელმწიფო მიდგომა ამ კუთხით არ არსებობს, იმიტომ რომ ამ მიშენებებში რეალურად ცხოვრობს ხალხი და მარტივად გადასაწყვეტი პრობლემა არ არის.

ჩვენთვის საოცარი ის იყო, რომ ასეთ კონსტრუქციებში მცხოვრები ადამიანების უმეტესობა, რომელიც სულაც არ წარმოადგენს ქალაქის უღარიბეს ფენას, პოზიტიურად უყურებს იმ სიკეთეებს, რაც მათ გაფართოებამ მოუტანა. სხვადასხვა სფეროში ასევე მიმდინარეობს კვლევები, თუმცა მათ ინტენსიური ხასიათი არ აქვთ. თებერვალში ჩვენს უცხოელ კოლეგებთან ერთად ჩავატარეთ მცირე მასშტაბის სამუშაო შეხვედრა, სულ თორმეტიოდე კაცმა მოიყარა თავი, სამწუხაროდ, ვერ შევძელით ბევრი ქართველი კოლეგისგან მოგვესმინა ინფორმაცია ჩატარებული კვლევის შესახებ. ეს სამწუხაროა, იმიტომ რომ ისეთ ქალაქს, როგორც თბილისია, არა მარტო დაგეგმარება, არამედ კვლევებიც სჭირდება. თუმცა, უნდა ვთქვა, რომ არათუ კვლევა, ქალაქის შესახებ ობიექტური ინფორმაციის მოძიებაც კი პრობლემაა. მაგალითად ქალაქის მერიაში დღის წესრიგში დგას ქალაქის განვითარების სტრატეგიის შემუშავების პრობლემა, მაგრამ ძალიან ბევრ საკითხზე, რომელზეც ღია უნდა იყოს ინფორმაცია, იგი საერთოდ არ არსებობს. ასეთ პირობებში მსჯელობა იმ პროცესებზე, რომლებიც ქალაქში მიმდინარეობს, ძალიან ძნელია და სუბიექტურ ხასიათს იძენს. კვლევების ჩატარებისას, რა თქმა უნდა, ვესაუბრებით მოსახლეობას. ჩვენი შეკითხვები ყოფით საკითხებს ეხება, მაგრამ ეს არ ქმნის სრულ სურათს ქალაქში არსებული განწყობების და პროცესების შესახებ.

არსებობს ქალაქის მოსახლეობა, ექსპერტთა ჯგუფი და ხელისუფლება. სამწუხაროდ, ამ სამ ჯგუფს შორის ბოლო ოცი წლის განმავლობაში არ ყოფილა ბალანსი, რომ მათ ერთიანი ხედვით ეხელმძღვანელებათ ქალაქის განვითარებისათვის. ამაში რომელიმე ერთი ჯგუფის დადანაშაულება ძალიან ძნელია, იმიტომ რომ ამ ჯგუფების ინტერესები სხვა ფორმატში უნდა დაბალანსდეს. მოსახლეობას ყოველთვის ამოძრავებს თავისი ინტერესები და თუ მიეცემა საშუალება, კვლავაც მიაშენებს ან შემოღობავს სათავისოდ ტერიტორიას. ინვესტორსაც თავისი ინტერესები ამოძრავებს და დიდად არ დაგიდევს გარემოს. და არის ხელისუფლება, რომელმაც ბოლო წლებში განსაკუთრებით კარგად დაინახა, რომ ურბანული განვითარების თემა, ახალი პროექტების დაგეგმვა, შემდეგ საკითხავია, მოგვწონს თუ არა ისინი, კარგი ძალაა არჩევნებისთვისაც და ზოგადად, საქმიანობისთვისაც.

მინდა მოგახსენოთ, რომ ქართველმა ურბანისტებმა მოგახერხეთ და ჩვენს ამერიკელ კოლეგებთან ერთად გასულ წელს ამერიკაში გამოვეცით წიგნი თბილისზე. ამ პროცესში ბატონი ლადოც იყო ჩართული. მსგავსი წიგნი

გამოიცემა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობის მიერაც. იქ იქნება საკმაოდ კრიტიკული მასალა, რომელზე დაყრდნობითაც სხვა მიმართულების განვითარებაც შეიძლება. მინდა მოვუწოდო სტუდენტებს, დაინტერესდნენ ურბანული და სივრცითი განვითარების პრობლემატიკით. ეს დღეს ძალიან გვჭირდება.

არა მარტო ის გვაქვს განსასახლვრი, ჩვენი ქალაქი როგორი გვინდა იყოს, როგორ წარმოგვიდგენია უსაფრთხო ქალაქი, არამედ როგორი უნდა იყოს ის გლობალური თუ არა, რეგიონული მასშტაბით მაინც, როგორ უნდა გაუწიოს კონკურენცია და როგორ უნდა ითანამშრომლოს სხვა ქალაქებთან. დიდი მადლობა.

გიორგი გვახარია – დიდი მადლობა ბატონო იოსებ. ახლა ბატონ პაპუნას მოვესმინოთ.

პაპუნა ძიძიგური – მე ვისაუბრებ ქალაქის გენერალურ გეგმაზე, რომელზეც არჩევნების წინ ბევრი ამბობდა, რომ ის არ არსებობს. ენერალური გეგმა არ არის ისეთი დოკუმენტი, როგორც ადრე არსებობდა და გაწერილი იყო დროის გარკვეული პერიოდისთვის და წესით და კანონით აღსრულების საგანს წარმოადგენდა. სინამდვილეში მისი განხორციელება 30-40%-ს არ აღემატებოდა. გამოდის, რომ დოკუმენტი, რომლის აღსრულებაც აუცილებლობას წარმოადგენდა, თავიდანვე იყო დევალირებული. რაც მთავარია, მაშინ ეს არავის აკვირვებდა. შინაარსიდან გამომდინარე, შეუძლებელიც იყო ამ დოკუმენტის 100%-ით შესრულება.

დღევანდელი გენგეგმა მონაწილეების თვალსაზრისით მრავალსუბიექტიანია. ესენი არიან ხელისუფლება, მიწის მეპატრონეები, დეველოპერები, დამპროექტებლები, ურბანისტები, რომლებმაც შესაბამისობაში უნდა მოიყვანონ და დაარეგულირონ ეს პროცესები, და საზოგადოება, რომელიც არის ამ პროცესის დამკვეთი. ეს დოკუმენტი ასეთი ხედვით არის შექმნილი. ასეთი მიდგომით ის ვერ გახდებოდა დასრულებული დოკუმენტი, რომელიც ყველა კითხვას გასცემდა პასუხს და სადაც ერთხელ და სამუდამოდ იქნებოდა ყველაფერი განსაზღვრული, ვთქვათ, უახლოესი 20 წლისთვის. მანამდე არსებული დოკუმენტი 1970 წელს იყო შექმნილი და 30 წლის ვადით უნდა ემოქმედა. დღევანდელ გენგეგმაში განსაზღვრულია ხედვის ვადა 10-15 წლით. ამდენად იგი მრავალშრიანია. მას აქვს ისეთი შინაარსი, რომელიც აუცილებლად განსახორციელებელია, ეს არის მისი ოპერატიული ნაწილი, რომელიც ყოველწლიურად დგება და ბიუჯეტთან უნდა იყოს შესაბამისობაში. და არის მისი ხედვითი პერსპექტიული ნაწილი, რომელიც, თუ არ ეწინააღმდეგება მის პრინციპებს, გამუდმებით შეიძლება იყოს შევსებული.

არსებული დოკუმენტი დროს უსწრებს იმდენად, რამდენადაც მასში ჩამოყალიბებული და ასახულია ეს ყველაფერი, მაგრამ პრაქტიკულად მისი გარკვეული ნაწილები ჯერჯერობით არ ხორციელდება. ამის მიზეზი ის კი არ არის, რომ ამას დოკუმენტი არ უზრუნველყოფს, არამედ ის, რომ პროცესები ელის თავის დროს. ამდენად ეს დოკუმენტი ასახავს პროცესს. შესაბამისად მისი მონაწილე რომელიმე სუბიექტი თუ ამისთვის მზად არ არის, ეს პროცესი ვერ განხორციელდება. ჩვენ ვთქვით, რომ ამ დოკუმენტის მამოძრავებელი სუბიექტები

არიან მოსახლეობა, თვითმმართველობა, დეველოპერები, მიწის მეპატრონეები. ეს დოკუმენტი მზად არის თავისი შინაარსით და პრინციპებით მათ ჩასართავად ამ პროცესებში. მაგრამ მათ ჯერ ბოლომდე თვითონ არა აქვთ გათვითცნობიერებული და გააზრებული, რამდენად შესაძლებელია მათი ჩართვა ამ პროცესებში. მეორე საკითხია ის, რომ თვითმმართველობას ჯერ არ აქვს მიღწეული იმ დონისთვის, რომლისკენაც მიდის ჩვენი საზოგადოება.

დოკუმენტი დევს თბილისის საიტზე. ნებისმიერ მოქალაქეს, რომელიც შევა საიტზე, შეუძლია ჩართოს ინტერაქტიული რუკა, და შეიტანოს ახალი ინფორმაცია. ეს ყოველდღიური გამჭვირვალე პროცესია და ასახავს ყველა იდეას და აზრს. მაგრამ საჭიროა მზად იყოს შემხვედრი მოძრაობებიც. რაც უფრო მეტი მოქალაქე დაინტერესდება ამ დოკუმენტით და მიიღებს მონაწილეობას ამ პროცესში, მით უკეთესი იქნება. ძალიან მნიშვნელოვანია ის, რომ ეს დოკუმენტი არის ხუთშრიანი. პირველი შრე ასახავს არსებულ მდგომარეობას, იმას, რისი ნახვაც შეგიძლიათ თქვენი თვალთ.

დოკუმენტი დამუშავების პროცესშია, ბევრი ინფორმაცია ჯერ კიდევ განსათავსებელია, ის ღიაა ინფორმაციის მისაღებად. ჩვენ სხვადასხვა სამინისტროებთანაც ვაწარმოებთ მოლაპარაკებას, რომ საკუთარი ინფორმაცია განათავსონ გენერალურ გეგმაზე.

მომდევნო შრეს წარმოადგენს მიმდინარე გეგმა და გულისხმობს შემოსულ და განსახილველ ან უკვე განხილულ პროექტებს.

გიორგი გვახარია – შეგიძლიათ გვითხრათ, კონკრეტულად რა სახის პროექტები შემოდის?

პაპუნა ძიძიგური – შემოდის სხვადასხვა კატეგორიის პროექტები. ჯერ შემოდის განაცხადი დავალების მიღებაზე, შემდეგ გაიცემა დავალება ამ პროექტის შესრულებაზე, შემდეგ შემოდის პროექტი. ამის შემდეგ იდება საიტზე და ყველას შეუძლია გაეცნოს. შემდეგ გამოითქმება შენიშვნები, მიეთითება ავტორს ხარვეზები, ეს ყველაფერი ღიაა და ყველას შეუძლია მათი გაცნობა. ამის შემდეგ გაიცემა მშენებლობის ნებართვა და რუკაზეც მიეთითება ამის შესახებ. გენერალური გეგმის ოპერატიული ნაწილი ასახავს იმ პროექტებს, რომლებიც გეგმიურად არის გაწერილი შესასრულებლად. დადგენილია მათი რეალიზაციის ვადაც, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს სამუშაო მაქსიმალურად უნდა განხორციელდეს მითითებულ პერიოდში.

მერის არჩევნების წინ, თუ გახსოვთ იყო პროგრამა „48 შეკითხვა მერს“, იქვე პასუხი იყო გაცემული ამ კითხვებზე. ფაქტობრივად ეს უნდა იყოს ის დოკუმენტი, რომელიც დღეს თუ არა ხვალ აუცილებლად დამუშავდება. ეს არის ხელისუფლებაში მომსვლელთა ვალდებულება.

მესუთე შრეს შეიძლება ვუწოდოთ „იდეების ბაღი“, რაც ჩაღებულია გენგეგმაში და პასუხობს იმ ძირითად პრინციპებს, რომლებიც ასევე არის ჩამოწერილი ამ დოკუმენტში. ჯერჯერობით ამით დავასრულებ, თუმცა კიდევ ბევრი შეიძლება ვისაუბროთ ამ თემაზე. სიამოვნებით ვუპასუხებ შეკითხვებს. გამადლობთ.

გიორგი გვახარია – დიდი მადლობა. დარწმუნებული ვარ, კითხვები დაისმება.

ჟურნალისტი, ჟურნალი „ჩვენი მწერლობა“ – მაინტერესებს ძველი და ახალი გენერალური გეგმის მოკლე პროფესიული შეფასება.

გიორგი გვახარია – როგორც ბატონმა პაპუნამ თქვა, საბჭოთა მიდგომა, დაგეგმვა და მისი მუდმივი სწორება დამთავრდა. ახალი გენერალური გეგმა გულისხმობს პროცესს.

იოსებ სალუქვაძე – ამ კონკრეტულ გენერალურ გეგმაზე ვერ გეტყვით, მაგრამ ვიტყვი, ზოგადად როგორ არის. ერთი პროფესიონალის სიტყვებს გავიმეორებ. მისი თქმით, საბჭოთა დაგეგმარება იმ პრონციპზე იყო აგებული, რომ წინასწარ იყო განსაზღვრული, როგორი იქნებოდა ის ობიექტი, რომელსაც ის შეეხებოდა, იქნებოდა ეს ქარხანა თუ სხვა. დასავლური მიდგომა შეზღუდვაზეა მიმართული და გეუბნება, რა არ შეიძლება. მოქნილობა ამ შემთხვევაში გაცილებით უფრო დიდია. ის პირდაპირ გეუბნება, რომ აქ ქარხანას ვერ ააშენებ, იმიტომ რომ ეს ტერიტორია მწვანე ზოლად უნდა დატოვო და ა.შ. ანუ, ამოსავალი ჩვენთვისაც ეს უნდა იყოს. ის რაზეც თქვენ საუბრობდით, მის ტექნიკურ შესრულებას ეხება და რა თქმა უნდა, მისასაღებელია გეოგრაფიული ინფორმაციული სისტემების დანერგვა გენერალური გეგმის გადმოცემაში და მის განახლებაში. ეს ცვლის მიდგომის ოპერატიულობას და არა იდეოლოგიას.

ლადო ვარდოსანიძე – ადრე არქიტექტორები ვამაყობდით და გენერალურ გეგმას ქალაქის კონსტიტუციას ვუწოდებდით. ეს მიდგომა მოძველდა. დღეს გენერალური გეგმა არის მრავალმხრივი შეთანხმება. ეს არის ამ ორ გენგემას შორის პრინციპული განსხვავება.

გიორგი გვახარია – როგორ იღებენ რადიკალურ გადაწყვეტილებებს, მაგალითად ჭადრების გაჩეხვის შესახებ? ასეთი გადაწყვეტილებები ერთპიროვნულად მიიღება თუ კომისია იკრიბება.

პაპუნა ძიძიგური – იმ დოკუმენტში, რომელიც მივიღეთ, პირდაპირ წერია, რომ ასეთი გადაწყვეტილებები უნდა იყოს მრავალმხრივი შეთანხმების საგანი. თუ ეს ასე არ მოხდა, ამაში გენერალურ გეგმას ვერ დავადანაშაულებთ.

ლადო ვარდოსანიძე – ჭადრები დღეს ტელევიზორსკვლავი გახდა, ალბათ ნახავდით სიუჟეტს. ერთი რამ გავითვალისწინოთ, ოპოზიცია ყოველთვის მართალი კი არ არის. ყველა მცენარეს გააჩნია სასიცოცხლო ციკლი. მაგალითად, ალვის ხე ოცი წლის მერე უნდა მოჭრა, რომ არ გადატყდეს. ერთადერთი ხარვეზი ამ ურბანმენეჯმენტის ის არის, რომ წინასწარ განმარტებას არ გვაძლევენ. თორემ ისე, დღეს ბევრი ისეთი რამ კეთდება, რაც დიდი ხნის წინ უნდა გაკეთებულიყო. დავით აღმაშენებლის გამზირზე ჭადრები წესის მიხედვით, ფესვიანად ამოიღეს. ჭადრები ზოგადად პრობლემური მცენარეა

თბილისისთვის. არსებობს მცენარეები ურბოფილები და ურბოფობები, ანუ ისინი, რომლებსაც ეშინიათ ქალაქური გარემოსი და აზიანებენ მას და პირიქით, ისინი, რომლებიც მორგებულა ქალაქურ გარემოს.

– სამომავლოდ თუ შეიძლება საკითხი ასე დაისვას. მაგალითად თბილისში ავიღოთ ზოგიერთი უბანი, რომელიც პრობლემურია და იქ პროექტის მიღება მხოლოდ კონკურსის წესით ხდებოდა და არა კერძო დაკვეთით.

პაპუნა ძიძიგური – რა თქმა უნდა, რუკაზე, რომელზეც გესაუბრეთ, არის ობიექტები, რომლებიც ასეთი პრინციპით არის დაპროექტებული. ტერიტორია ზონებად არის დაყოფილი. მითითებულია, ამ ტერიტორიაზე რისი მშენებლობაა ნებადართული და რისი არა, და რა პრინციპებს უნდა ექვემდებარებოდეს მისი განვითარება.

ლადო ვარდოსანიძე – დღეს სამწუხაროდ უმეტესწილად ტექნოკრატიულ მიდგომას ვხვდებით. დამკვეთი, მუნიციპალიტეტი, ხელმძღვანელობს უფრო კანონით სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ, სადაც უფრო ტენდერის მომენცია ხაზგასმული და არა შემოქმედებითი კონკურსი. შედეგად, კონკურსების ჩატარების კულტურა ჩვენთან ნელ-ნელა მიიღია. ამის დასტურია რამდენიმე ჩავარდნილი კონკურსი. საქმე ის არის, რომ კონკურსის პროგრამა და პირობები არის მისი წარმატების დაახლოებით 30-40%. თუ თქვენ ნახეთ სამხატვრო აკადემიაში გორის ცენტრალური მოედნის რეკონსტრუქციისთვის გამოცხადებული კონკურსისთვის შექმნილი ნამუშევრები, ნახავდით, რომ გვაქვს ან ძალიან ღრმა ინტელექტუალურ-პროფესიული კრიზისი, ან თემის და პროგრამა-პირობების მიუღებლობა. სხვათა შორის, იმ დარბაზში კონკურსის პროგრამა-პირობები არც იდო.

პაპუნა ძიძიგური – კონკურსების თემა მართლაც ძალიან აქტუალურია. ფაქტობრივად ტენდერმა ჩაანაცვლა კონკურსები. ზუსტად ამ თემაზე გვქონდა დღეს სამსახურში შეკრება, ძალიან გვინდა განახლდეს კონკურსების ჩატარების პრაქტიკა საქართველოში.

გიორგი გვახარია – უცხოელ სპეციალისტებს შეუძლიათ ამ კონკურსებში მონაწილეობა?

პაპუნა ძიძიგური – რა თქმა უნდა.

– მე წარმოვადგენ ფიზიკოსების ჯგუფს, რომლებიც დაკავებულები არიან რადონის მონიტორინგით. რადონი არის გაზი, რომელიც არგონთან და ჰელიუმთან ერთად მონაწილეობას დებულობს დედამიწის სუნთქვაში. ის მუდმივად ამოდის დედამიწის სიღრმიდან და ვრცელდება ატმოსფეროში. არგონი და ჰელიუმი საფრთხეს არ წარმოადგენს, მაგრამ რადონის შემთხვევაში სირთულეებთან გვაქვს საქმე. მოგეხსენებათ ურანის დაშლის პროცესი. რადონიც იშლება და წარმოქმნის ალფა და გამა გამოსხივებას. გამა გამოსხივება როგორი სახიფათოა, ყველამ კარგად ვიცით.

ეს საკმაოდ სერიოზულ საკითხად არის გამოცხადებული მთელ მსოფლიოში. როგორც ევროპაში, ისე აშშ-ში უკვე დაამტკიცეს ამ მავნე გაზის დასაშვები ნორმა და მიმდინარეობს მუდმივი მონიტორინგი. იმიტომ რომ მან შესაძლოა მოულოდნელად თავი იჩინოს დედამიწის ნებისმიერ წერტილში.

ჩვენი ჯგუფის პროექტში შედის მონიტორინგი ქალაქის სხვადასხვა რაიონებიდან და მათ შორის პერსპექტივაში მყოფი რაიონიდანაც, სადაც იგეგმება განაშენიანება. მონიტორინგისთვის გვჭირდება თბილისის რომელიმე ასეთი რაიონი. თუ შეგიძლიათ მოგვაწოდოთ ლიტერატურული წყარო, მასალა ასეთი ტერიტორიის შესახებ, მისი გეოლოგიური და გეოფიზიკური მონაცემები. შესაძლებელია თუ არა თქვენგან ასეთი ინფორმაციის მოპოვება?

პაპუნა ძიძიგური – რა თქმა უნდა, თქვენ შეგიძლიათ ჩვენთან მობრძანდეთ. მივესალმებით თქვენს ინიციატივას. რაც უფრო მეტი კონტაქტი და ურთიერთობა იქნება, მით უკეთესი იქნება ეს თბილისისთვისაც და ამ რუკისთვისაც.

გიგა ჭკადუა – მშენებლობა და აღმშენებლობა კარგია, თუმცა არ უნდა იყოს რისკების შემცველი. მაინტერესებს თქვენი აზრი, რამდენად შეიცავს რისკებს თუნდაც გმირთა მოედანზე აშენებული ახალი სატრანსპორტო მაგისტრალი. ხომ არ შეიცავს ის საფრთხეს ახლომდებარე ნაგებობებისთვის.

გიორგი გვახარია – ამ თემაზე ბიოლის ფონდში მშენებლობის დაწყებამდე გაიმართა დისკუსია, ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო, ჩემი აზრით, რაც კი გამართულა ამ წლების განმავლობაში.

ლადო ვარდოსანიძე – რაც შეეხება რისკებს, სამწუხაროდ, ამ ობიექტის კატეგორია ვერ ხვდება კანონით დადგენილ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების აუცილებელ პირობებს. ანუ, აქ კანონმდებლის შეცდომაა. რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, გარემოზე ზემოქმედების შეფასება არ ჩატარებულა. თუ ასე არ არის, გთხოვთ, შემისწოროთ. საერთოდ, ეს არის საკმაოდ სკანდალური მშენებლობა. აქ მართლაც გაიმართა დისკუსია ამ თემაზე, მოწვეულიც იყო პროექტის ავტორი. რაც შეეხება მოსახლეობაზე ზემოქმედებას, ცხადია, „თერთმეტსართულიანის“ მოსახლეობა ძალიან ცუდ დღეში ჩავარდა. უკვე იჩინა თავი ხმაურის, გამონაბოლქვის და დაბინძურების პრობლემამ. ისე, როგორც ჩანს, ამ სახლის მაცხოვრებლებმა დროზე უნდა გამოცვალონ ადგილსამყოფელი და სახლი დაუბრუნდეს თავის პირვანდელ დანიშნულებას. მოგეხსენებათ, დაბალ ნაწილში თავიდან სასტუმრო იყო განთავსებული.

პაპუნა ძიძიგური – სასტუმროში ადამიანი რამდენიმე დღე ჩერდება და როცა მუდმივად ცხოვრობ, ზემოქმედება დიდხანს გასტანს.

გიორგი გვახარია – ვერტიკალურ ჯურღმულებზე საუბრობდით. იმ შენობებზე, რომლებიც უკვე აშენდა და ბინებს მყიდველი არ გამოუჩნდა, ავიღოთ თუნდაც გოთუას ქუჩაზე აშენებული კორპუსები, ვინ არის

პასუხისმგებელი, ქალაქის ხელმძღვანელობა? როგორ უნდა მოვიქცეთ, დაველოდოთ ეკონომიკის აღმავლობას?

პაპუნა ძიბიგური – თუ კონკრეტულად გოთუას ქუჩის კორპუსებზე ვისაუბრებთ, როგორც ჩემთვის ცნობილია, ვიდაცამ აიღო საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობა მოსახლეობასთან მიმართებაში, შეისყიდა სამშენებლო კომპანიისგან ეს ბინები და რაღაც ხანში ჩააბარებს.

– კრიზისამდე ერთ-ერთი ცნობილი სამშენებლო კომპანიის ხელმძღვანელმა აგვისხნა, რომ რადგან ქალაქის ცენტრში მშენებლობა ქაოსურად განვითარდა და ძალიან გადაიტვირთა, დაგეგმილი იყო ქალაქის მეორე ცენტრის მშენებლობა. თუ არის ეს თემა კვლავ აქტუალური, თუ იგეგმება ქალაქის ამ მიმართულებით განვითარება.

მეორე შეკითხვაც მაქვს. თბილისი სეისმოლოგიურად ძალიან აქტიური რაიონია. ამ მიმართულებით თუ მოწმდება როგორც სამშენებლო მასალები და თუ არის ამაზე ვინმე პასუხისმგებელი.

პაპუნა ძიბიგური – ქალაქის გენერალურ გეგმაში ეს საკითხი ჩადებულია. ქალაქის ცენტრი ცხადია, ყველაზე მიმზიდველია ინვესტიციებისთვის. მეორე მხრივ, სერიოზული თანხა იყო გამოყოფილი ქალაქის ცენტრალური ნაწილის რესტავრაცია-რეკონსტრუქციისათვის და მისი ინფრასტრუქტურის გამოცვლისათვის. თანხის მეორე ნაწილი, რომელიც ინვესტიციებით შემოდის ამ სივრცეში, იმ დახარჯულ ფულს წყალში ყრის. იმიტომ რომ მაგალითად, თავისუფლების მოედნიდან გმირთა მოედნამდე დაწყებულია თექვსმეტი ძალიან სერიოზული სახლის მშენებლობა. ზოგ შემთხვევაში საძირკველია მხოლოდ ჩაყრილი. ყველა ეს პროექტი თუ განხორციელდა, თბილისის ცენტრალურ ნაწილს ძალიან დიდი პრობლემა შეექმნება ტრანსპორტის თვალსაზრისით. თითოეული ეს შენობა მოთხოვნების შესაბამისად მოიცავს ვეებერთელა ავტოსადგომებს.

გენერალურ გეგმაში მართლაც იყო ასეთი ცენტრის შექმნის იდეა, რომელიც ბოლო ხანებში რეალიზაციის საგანი შეიქმნა. ეს სივრცე არის ტერიტორია, დაახლოებით 170 ჰექტარი, რომელიც კრიზისის გასვლის შემდეგ მართლაც გამოიყოფა ქალაქის ახალი ცენტრის შექმნისთვის.

ნინო დათაშვილი – ბატონ ლადოსთან მაქვს ერთი შეკითხვა. ვეთანხმები, რომ ქალაქის განვითარება აგრესიული ფორმებით მიმდინარეობს. თქვენ ახსენეთ რიყის პროექტი. როგორ ფიქრობთ, „ბუდა-ბარის“ მშენებლობა არ შეცვლის გარემოს იერსახეს?

ლადო ვარდოსანიძე – თბილისის არც ერთ უბანს არ გააჩნია ისეთი დრამატული ისტორია, როგორც რიყეს. მხოლოდ იმიტომ კი არა, რომ წყალდიდობამ წაშალა 70-იანი წლების დასაწყისში. არც ერთ უბანზე არ ჩატარებულა ამდენი არქიტექტურული კონკურსი. ეს არის ქალაქის ისტორიული დაცვის ზონა. ასე რომ, გათვალისწინებული უნდა იყოს ის ნორმები, რაც ჩადებულია კულტურული მემკვიდრეობის კანონში. იქ ძალიან დეტალურად არის გაწერილი, რა შეიძლება აშენდეს და რა არა. პროექტი საზოგადოებამ მხოლოდ

ეკრანზე იხილა. მე მგონი, საჯარო განხილვა არ ყოფილა. ბატონო პაპუნა, იყო თქვენთან შემოსული? არ ყოფილა. ვფიქრობ, რომ უნდა გაიმართოს დებატები.

ბოლო სამუშაო თვის განმავლობაში პრეზიდენტმა შევარდნაძემ რიყე სიმბოლურ ფასად მიყიდა ერთ-ერთ თავის ფავორიტს. 2004 წელს, როდესაც პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი მოვიდა ხელისუფლებაში, ოთხი არქიტექტორის ინიციატივით, მათ შორის მეც გახლდით, მივწერეთ წერილი ბატონ სააკაშვილს და მან დეზავუირება გაუკეთა პრეზიდენტ შევარდნაძის იმ ბრძანებას. ეს იყო 2004 წლის 29 თებერვალი. ასე რომ იმ დროს ქალაქს დაუბრუნდა რიყე, მაგრამ მას შემდეგ რა დრამატული ვითარებებიც განვითარდა ამ ტერიტორიაზე, ამის შესახებ მოგეხსენებათ. ურბანისტთა ასოციაციამ მოაწყო აქცია, მოვუწოდეთ მოსახლეობას, მაგრამ მხოლოდ შვიდი კაცი მოვიდა. იმუშავა ჩვენთვის დამახასიათებელმა სინდრომმა, რომ ჩვენს ეზოში რაც არ ხდება, არ გვაინტერესებს.

– რამდენიმე შეკითხვა მაქვს. პირველ შეკითხვას ბატონ პაპუნას დაუუსვამ. თქვენ ახსენეთ გენერალური გეგმა და თქვით, რომ ყველა დაინტერესებულ პირს შეუძლია ინტერნეტის საშუალებით მისი გაცნობა.

მაინტერესებს, თქვენს პრაქტიკაში ბოლო ხანებში თუ გქონიათ შემთხვევა, რომ საზოგადოების ინფორმირებულობის შედეგად მიიღეთ მისგან ან შენიშვნა, ან რეკომენდაცია და თუ ყოფილა ასეთი შემთხვევა, რამდენად იქონია მან გავლენა გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე.

პაპუნა ძიძიგური – სამწუხაროდ, ამას არა აქვს ისეთი სისტემური სახე, რომ ასახული იყოს ინტერაქტიულ რუკაზე. ისე, შემოდის მოქალაქეებისაგან საინტერესო წერილები სხვადასხვა წინადადებებით და მათ წერილობითვე ვპასუხობთ. გვინდა და მალე გავაკეთებთ ფორუმს, რომელიც ამ რუკასთან იქნება მიერთებული. არის პიროვნება, რომელიც არ გახლავთ ტრანსპორტის სპეციალისტი, მაგრამ ამ საკითხებით არის დაინტერესებული და ორმოცამდე დისკი აქვს გამოგზავნილი ამ თემაზე. ჩვენ ტრანსპორტის სამსახურის წარმომადგენლებთან ერთად შევხვდით ამ ადამიანს. დაახლოებით ექვსსაათიანი შეხვედრა იყო. გვინდა ეს მასალები დავდოთ ჩვენს საიტზე. ეს რუკა ამისთვის არის შექმნილი, რომ მოქალაქეებს ამ პროცესში ჩართვის შესაძლებლობა მისცეს და მოსაზრებების ბანკი შეიქმნას.

– როგორც თქვენი საუბრიდან გავიგე, ჯერჯერობით ასეთი კონკრეტული მაგალითის მოტანა არ შეგიძლიათ.

პაპუნა ძიძიგური – ჩვენი სურვილია, ეს მექანიზმი რაც შეიძლება კარგად ამუშავდეს. ეს რუკა ამისთვის ტექნიკურად მზად არის.

– ბატონმა გოგიმ იკითხა, როგორ მიიღება გადაწყვეტილებები, ერთპიროვნულად თუ კომისიის გადაწყვეტილებით. ბევრისთვის ცნობილია, რომ მოქმედებს საბჭო, რომელიც დაკომპლექტებულია სხვადასხვა პროფესიების წარმომადგენლებისაგან, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, უფრო არქიტექტორებისა და დეველოპერებისაგან, არიან კულტურის სამინისტროს

წარმომადგენლებიც და სწორედ მათი რეკომენდაციის საფუძველზე მიიღებენ გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ პროექტის შესახებ. ეს არის საბჭო, რომელიც წყვეტს ბევრ რამეს ჩვენ ქალაქში. როგორ ფიქრობთ, რამდენად დაცულია დღეს წარმომადგენლობითი ბალანსი ამ საბჭოში. არის თუ არა წარმოდგენილი საზოგადოების ყველა ის ფენა, რომლებიც ამ საკითხებზე კომპეტენტურნი არიან და აქვს ინტერესი ქალაქში მიმდინარე პროცესების მიმართ.

პაპუნა ძიძიგური – საბჭო ორია. ერთია დაცვისა და რეგულირების ზონისათვის, სადაც ხელოვნებათმცოდნეები უფრო მეტი რაოდენობით არიან.

ლადო ვარდოსანიძე – ეს არის ინტერესთა კონფლიქტის ბუდე. არც პრაქტიკოსი დეველოპერი და არც ყოფილი ქალაქის არქიტექტორი საბჭოში არ უნდა იყოს.

– როგორც ჩემთვის ცნობილია, რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაციას ჰქონდა სურვილი დასწრებოდა საბჭოს მუშაობას, მაგრამ ვერ შეძლეს.

– ბატონ ლადოსთან მაქვს შეკითხვა. მოგესხენებათ, ქალაქის ცენტრში რამდენად არასასურველი გახდა ცხოვრება. მოსალოდნელია თუ არა სუბურბანიზაციის პროცესის დაწყება მომდევნო დეკადაში.

ლადო ვარდოსანიძე – არათუ მოსალოდნელია, დაიწყო კიდევ. მაგალითად, ვიცით, ამერიკული სოფელი, დიდმის ყოფილი მეურნეობის ვებერთელა უბანი, წავკისის ველი და ა.შ. სამწუხაროდ, კრიზისმა უკან წააგდო ეს პროცესი, მაგრამ ეს მსოფლიო ტენდენციაა და ვერ გავქცევით. ეს დამოკიდებულია ეკონომიკურ დონეზე და ეკოლოგიურ შეგნებაზე. როდესაც ეს საკითხები დაბალანსდება ჩვენს ცნობიერებაში, მაშინ მოსახლეობა შეეცდება დატოვოს ქალაქის ცენტრალური ნაწილი. შიდა განსახლების პრიორიტეტების თვალსაზრისით, ჩვენი კულტურიდან გამომდინარე, ძალიან თავისებური საზოგადოება ვართ. თუ სხვა ქვეყნებში, ქალაქებში ეკოლოგია პირველ პლანზეა, ჩვენთან პრესტიჟია პირველ ადგილზე და ვიღაც ფიქრობს, რომ აუცილებლად ვაკეში უნდა იცხოვროს. ძალიან საინტერესო სპეციფიკაა ჩვენს სუბურბანიზაციაში, რომ გარკვეული ასაკის ხალხი არა მარტო ცდილობს თბილისის შემოგარენში გასვლას, არამედ სოფლებში და რაიონებშიც კი ცდილობს დაბრუნებას. ეს მისასაღმებელი ტენდენციაა და ხელის შეწყობა სჭირდება.

იოსებ სალუქვაძე – ეს, რა თქმა უნდა, არ არის გეგმიური პროცესი და იმაზეა დამოკიდებული, ჩვენ, მოქალაქეები რას გადავწყვეტთ. ჯერჯერობით ჩვენი ნაკლებად ურბანული კულტურის გამო ყველას ცენტრში, განსაკუთრებით ერთ რაიონში გვინდა ცხოვრება. მიუხედავად იმისა, რომ ეს რაიონი ძალიან დაემსგავსა იმ მიკრორაიონებს, რომლებიც საბჭოთა პერიოდშია აგებული. აღმოსავლეთ ევროპის იმ ქვეყნებში, სადაც ეკონომიკური შემოსავალი არ არის მაღალი, სუბურბანიზაციისკენ ტენდენცია არ არის გამოკვეთილი. რაც შეეხება ეკოლოგიას, მასზე ფიქრს დავიწყებთ მას შემდეგ, რაც ეკონომიკური დოვლათი

მიადწევს რაღაც ზღვარს. წელიწადში ადამიანს 5-6 ათასი ევრო მაინც უნდა ჰქონდეს შემოსავალი, რომ ჯანმრთელობაზე იფიქროს. სწორედ ამიტომ გითხარით, რომ ჩვენთან საშუალო კლასის ძალიან დიდი ნაწილი ცხოვრობს მიშენებულ შენობებში, რომლებიც როდის ჩამოინგრევა, არავინ იცის. არავის შეუსწავლია, ისინი ელემენტარულ ნორმებს შეესაბამება თუ არა.

პაპუნა ძიძიგური – ჩემი სამსახურის პოზიციიდან შევეცდები გაგცეთ პასუხი. რეალურად ამ ტერიტორიებზე მოთხოვნილება არის. ზუსტად არ ვიცი, ეს მოთხოვნილება აგარაკის ფლობის სურვილით არის განპირობებული, თუ იქ მუდმივად ჩასახლების სურვილით, მაგრამ დაგეგმარებისთვის ამას დიდი მნიშვნელობა არ აქვს. ამ მოთხოვნაში ძალიან ცუდი პრეცედენტი შეაქვს თავის დროზე ვითომ სასოფლო სამეურნეო მოხმარებისთვის რეფორმის ფონდის მიერ დარიგებულ მიწის ნაკვეთებს, რომელზეც სინამდვილეში ბარი არავის დაუკრავს. დღეს ამან სერიოზული პრობლემები შექმნა ქალაქისათვის. ამაზე დაწვებულია მუშაობა. რამდენიმე თვის წინ, თუ გახსოვთ, სატყეო ფონდის მიწები გადმოეცა ქალაქს, ამ ტერიტორიას რეკრეაციული ზონის სტატუსი მიეცა. ადრე ქალაქი არ აგებდა პასუხს და იქ შეეძლოთ ლიცენზიები გაეცათ. ბევრ ტერიტორიაზე, რომელიც უკვე გაყიდული ჰქონდათ აგარაკებისთვის, უარი ვუთხარით. შესაბამისად დგება ალტერნატივის შეთავაზების საკითხი, თბილისის შემოგარენში ამ მიზნით გამოიყოფა რაღაც ტერიტორია.

ნანა ზაზანაშვილი – აქ იკითხეს, როგორი უნდა იყოს ქალაქი. მე დავამატებ, ვის უნდა ეკუთვნოდეს ეს ქალაქი. ამას იმიტომ ვკითხულობ, რომ ბოლო პერიოდში სულ უფრო ხშირად გვხვდება მუნიციპალიტეტის მხრიდან შემთხვევები, როდესაც ქალაქის ურბანული განვითარდება სულ უფრო უკავშირდება ტურიზმის განვითარებას. მაგალითად ერთ-ერთი ბოლო შემთხვევა, უნარშეზღუდულთა ტურიზმის განვითარებას უკავშირდება. მაშინ როდესაც საზოგადოებრივი სივრცის მოწყობის პოლიტიკა აბსოლუტურად დისკრიმინაციულია და საერთოდ არ არის მორგებული განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ადამიანებზე, ასეთი ინიციატივის გამოჩენა ცოტა შეურაცხმყოფელი ხომ არ გეჩვენებათ.

დავით არაბიძე, „განათლების ეროვნული კავშირი“ – გაქვთ თუ არა კონკრეტული მონაცემები 2006 წლის შემდეგ მიმდინარე მშენებლობებზე დაღუპული და დასახინრებული მშენებლების შესახებ. მას შემდეგ რაც მიღებული იქნა შრომის კოდექსი, რომელმაც გააუქმა შრომის ინსპექცია.

და მეორე შეკითხვა – ორი წლის წინ ყველამ ნათლად ვნახეთ, რომ აღარ არსებობს სამოქალაქო თავდაცვის ობიექტები. არსებული ობიექტები ან განადგურებულია, ან პრივატიზებულია. ითვალისწინებთ იმ ფაქტორს, რომ საქართველოს დედაქალაქიდან 40 კმ-ში დგას ჯარი?

პაპუნა ძიძიგური – ასეთი მონაცემები ალბათ იქნება, მაგრამ ჩვენთან არ არის. რაც შეეხება მეორე საკითხს, ომის მერე შეინიშნებოდა გააქტიურება, მაგრამ მერე მინელდა ეს თემა.

ღადო ვარდოსანიძე – ათიოდე დღის წინ თბილისში საერთაშორისო ორგანიზაციების ინიციატივით ჩატარდა თბილისის სეისმური რისკებისადმი მიძღვნილი კონფერენცია. მასალები არსებობს. ამ საკითხს არქიტექტორების მხრიდან სათავეში უდგას ქ-ნი ნინო ჩაჩავა.

გრიგოლ მახარაძე – რამდენად საკმარისია ან ვარგისია არსებული საკანონმდებლო ჩარჩო თბილისის სამართავად. ვგულისხმობ, მაგალითად, ქვეყნის ადმინისტრაციულ მოწყობას.

ღადო ვარდოსანიძე – ეს ძალიან საინტერესო საკითხია. როგორც ბატონი პაპუნა, ასევე ბატონი იოსები და მეც, დარწმუნებულები ვართ, რომ ჩვენმა ახალმა კონსტიტუციამ გააგრძელა ის მცდარი პოზიცია, რომელიც იყო ძველ კონსტიტუციაში იმის შესახებ, რომ ხელი არ უნდა ახლო ქვეყნის ტერიტორიულ მოწყობას. კონსტიტუციის მუხლი 23 დღემდე გვეუბნება, რომ ჩვენი ქვეყანა მოეწყობა მას შემდეგ, რაც აღვადგენთ ტერიტორიულ მთლიანობას. რაც შეეხება თბილისთან მიმართებაში, დარწმუნებულები ვართ, რომ საუკეთესო ვარიანტი იქნებოდა დედაქალაქის ოლქის შექმნა. ეს საჭიროებს არა მარტო ფიზიკურ-გეოგრაფიული თუ მიგრაციული ნაკადების შეფასებას, არამედ ინსტიტუციურ გარდაქმნასაც.

– სუბურბანიზაციის შესახებ განსხვავებული მოსაზრება მაქვს. ეს საკითხი ორ პრობლემას შეიცავს. ეს არის მიწის და სხვა ბუნებრივი რესურსების არარაციონალური ხარჯვა, მეორეა საზოგადოების კლასობრივი სეგრეგაცია. თბილისში ამ პროცესის მხარდაჭერა ნიშნავს სააკაშვილის ხელისუფლების სივრცითი ინფრასტრუქტურის განვითარებას. ხომ არ ჯობია ვიფიქროთ კოლექტიური ცხოვრების სხვა ფორმებზე.

იოსებ სალუქვაძე – ყველაფრის დანახვა შეიძლება განსხვავებულად. საბაზრო ეკონომიკას ვერაფერს გავუქცევით. თუ გადავწყვეტ, რომ ვაკეში არ მინდა ცხოვრება და მინდა დილომში, ან წავკისში, ამისთვის საშუალება უნდა მქონდეს. სეგრეგაცია თბილისში უკვე მიმდინარეობს. ვაკე, თავისთავად, როგორც ფენომენი, არის სეგრეგირებული ტერიტორია. ძველი ქალაქის განახლების შემთხვევაშიც, ადამიანები, ვისაც არა აქვს ფული, იქ ვეღარ იცხოვრებენ. მთავარია, რომ პროცესები მახინჯად არ მიმდინარეობდეს. ქალაქის საზრუნავი და პოლიტიკის არსებობა იმას ნიშნავს, რომ ყველასთვის უნდა არსებობდეს არჩევანის საშუალება. სუბურბანიზაციის შეჩერება იმის გამო, რომ გარკვეული წრის ხალხი არ დასახლდეს ქალაქგარეთ, ძალიან ძნელი იქნება. თავისთავად პროცესი დანაშაული არ არის, მას ჩარჩოები სჭირდება.

სოციალისტურ ქალაქშიც კი, რომელიც თეორიულად მაინც ყოველ შემთხვევაში, არ ითვლებოდა სეგრეგირებულად, იქაც ხდებოდა სეგრეგაცია. არსებობს ლოგიკური პროცესები, რომელსაც ვერაფერს მოუხერხებ. მთავარია, როდესაც უსაფრთხო ქალაქზე ვსაუბრობთ, ყველას თავის შესაძლებლობების მიხედვით ნორმალურ პირობებში ცხოვრება შეეძლოს.

პაპუნა ძიბიგური – თუმცა არის მეორე მხარეც. თვითონ ქალაქის გეგმარებითი პოლიტიკა ცდილობს ხელი შეუწყოს, რომ ასეთი განსაკუთრებული გამოყოფილი სივრცეები არ იყოს. ასეთი რაღაც რამდენადაც არის შესაძებელი, არ უნდა მოხდეს.

ვანტანგ ბახტაძე – რას მიიჩნევთ ჩვენს დედაქალაქში ინსტიტუციონალურ დონეზე, ვიზუალურ დონეზე ანტიურბანისტულ მონსტრიზმად.

იოსებ სალუქვაძე – ქალაქში არის ბევრი ისეთი სივრცე, რომელიც ამ ტერმინის მხრივ შეიძლება იყოს განხილული. და სწორედ როდესაც საცხოვრებლად კარგ ქალაქზე ვსაუბრობთ, ასეთი სივრცეები მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი.

თამარ გუგუშვილი, „ორჰუსის ცენტრი“ – რადგან ამ პროცესის მონიტორინგში ვარ ჩართული, გამოვეხმაურები საზოგადოების მონაწილეობის შესახებ დასმულ შეკითხვას. ერთადერთი ლეგალური საშუალება ამისთვის დღეს არის „გარემოზე ზემოქმედების შეფასება“. ეს არის გარემოსდაცვითი ნებართვის ნაწილი, და პრობლემას ის წარმოადგენს, რომ ზოგჯერ სახელმწიფო პროექტები თავისუფლდებიან ამისაგან. მაგალითად თბილისის შემოვლითი რკინიგზის პროექტმა გაიარა ეს პროცედურა, ნებართვაც აიღო. საზოგადოების მონაწილეობაც მაღალი იყო. მეორე პრობლემაა ის, რომ საზოგადოებამ ხშირად არ იცის, რომ აქვს ეს ინსტრუმენტი. იმ პროექტებში, რომლებზეც ინფორმაცია საზოგადოებისთვის სწორად იყო მიწოდებული, მისი მონაწილეობის ხარისხი ძალიან მაღალია.

– მაინტერესებს როგორ მიიღება გადაწყვეტილებები საბჭოთა სიმბოლიკის წაშლის შესახებ. დავიწყოთ თუნდაც იმ ძეგლიდან, რომელიც თავისუფლების მოედანზე დადგეს, იმელის შენობა, რომელსაც იერსახეს უტოვებენ, მაგრამ ბევრ რამეს ცვლიან. რა ბერკეტები არსებობს იმისთვის, რომ დისკუსიები გაიმართოს ასეთ საკითხებზე.

ლადო ვარდოსანიძე – იმელი ავადსახსენებელ საბჭოთა პერიოდში შეიტანეს არქიტექტურულ ძეგლთა ნუსხაში. ბატონმა ჟვანიამ იმელი, ინტურისტი და კიდევ ორი-სამი შენობა გამოირიცხა ამ სიიდან. ამის შემდეგ უკვე შესაძლებელი გახდა უდიერად მოპყრობა ამ შენობასთან, როგორც არა ძეგლთან. ეს არა მარტო ქალაქის, არქიტექტურის ისტორიაა, შეადარეთ ფასადი და უკანა ნაწილი. ეს არის არქიტექტურის ორი ეპოქა. გარდატეხა ხდება ერთ პროექტში.

გიორგი გვახარია – დავასრულოთ დისკუსია. დიდი მადლობა.